

INTERVIEW

'Ik heb een groot probleem met dat zogenaamde privilege van ballingschap'

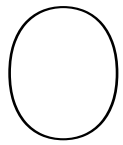
Ece Temelkuran — FOTO GORDON WELTERS

Ece Temelkuran | schrijver In haar nieuwe boek *Nation of Strangers* waarschuwt de Turkse schrijver Ece Temelkuran voor de weg die Europa inslaat door fascisme steeds verder te normaliseren. „Veel politieke doorbraken van extreemrechts hangen samen met de politisering van migratie. Misschien moeten we daarom een andere vraag stellen. Niet zozeer „Hoe gaan we om met migratie?“ Maar „Wat betekent „thuis“ in Europa?“

Suzan Yücel vanuit Istanbul

20 april 2026 om 18:41 Leestijd 6 minuten

ok in Europa krijgt extreemrechts steeds meer de ruimte om onmenselijkheid te normaliseren. Met deze boodschap is de Turkse schrijver en politiek denker Ece Temelkuran (52) al jaren een internationale stem in discussies over fascisme, migratie en het gevaar van autocratische leiders.

„We leven in een tijd van angst, wanhoop en machteloosheid,” vertelt ze vanachter het scherm tijdens het interview naar aanleiding van haar onlangs verschenen boek *Nation of Strangers*. „Ik wilde voorkomen dat die emoties omslaan in een eenzame strijd die de weg vrijmaakt voor fascisme”, duidt ze vervolgens. Die weg beschrijft ze in haar nieuwste boek. De buitenstaander krijgt ook een boodschap mee: we staan er samen in en het komt goed als we onze manier van leven radicaal durven te veranderen.

De afgelopen jaren werd Temelkuran regelmatig uitgenodigd om op grote podia te waarschuwen voor de wereldwijde afbrokkeling van democratische waarden en voor de opkomst van het fascisme. *Nation of Strangers* is haar derde boek sinds ze in 2016 Turkije verliet na haar felle kritiek op de Turkse president Recep Tayyip Erdogan. Vanuit haar nieuwe thuisbasis in Berlijn beschrijft ze hoe de wereld steeds meer begint te lijken op de toekomst waarvoor ze in eerdere boeken waarschuwde.

In haar eerdere boek *Verloren land: De zeven stappen van democratie naar fascisme* beschrijft ze hoe een democratie ten onder kan gaan en waarschuwt ze hoe democratieën dat pad op kunnen gaan. Toen dat boek in 2019 verscheen vonden veel uitgeverij het woord fascisme te zwaar voor de ondertitel. Inmiddels heeft de realiteit hen ingehaald en wordt het woord zonder aarzeling gebruikt in de nieuwe druk. In *Together. A Manifesto Against the Heartless World (2025)* beschreef ze de zoektocht naar een oplossing. *Nation of Strangers* bouwt voort op die zoektocht, ze vertelt over de rol van ontheemding en koppelt de blik op de ander aan het opkomend fascisme.

Ook rekent ze af met de rol van balling, het etiket dat ze in het Westen vaak krijgt opgeplakt, omdat ze hier als schrijver functioneert en geen ‘vluchteling’ is. Ze weigert de rol van balling te spelen, omdat die haar volgens haarzelf tot symbool maakt in plaats van mens en omdat Europa een geromantiseerd beeld bij dat woord heeft. Een politiek vluchteling wil ze niet zijn, omdat ze de vluchtelingenprocedure een vernederend proces vindt waarbij je moet aantonen dat je een slachtoffer bent.

Ze heeft sowieso moeite met het woord balling. Liever nodigt ze mensen uit zich te verenigen onder het woord *stranger*, dat in de Nederlandse vertaling *vreemdeling* is geworden. Volgens haar is dat een begrip dat meer in het teken staat van verbinding in plaats van dat het verdeeldheid zaait. „Als je mensen zoals ik vluchteling, balling of immigrant noemt, wordt dat een levenslang label. Zo’n label bevriest je leven en je identiteit. Zelfs als je ooit teruggaat naar huis, blijf je dat label houden.” Een ander punt dat ze in het boek maakt is dat je je ook vervreemd kan voelen zonder je land te verlaten, omdat je een gevoel van thuis verliest.

Je geeft het woord 'vreemdeling' een bredere betekenis. Waarom koos je daarvoor?

„Ik wilde een woord vinden voor mensen zoals ik dat onze waardigheid niet aantast, waardoor we niet voor altijd in een hokje worden gestopt. Daarom koos ik voor 'vreemdeling'. In het Westen bestaat een hiërarchie onder mensen die hun land hebben moeten verlaten: bovenaan staat de balling en onderaan de vluchteling of ongedocumenteerde.

„Ik heb een groot probleem met dat zogenaamde privilege van ballingschap. Mensen zoals ik worden vaak gevraagd hun verhaal te vertellen op een podium, terwijl vluchtelingen of asielzoekers hun verhaal meestal alleen moeten vertellen om te bewijzen dat ze slachtoffer zijn. Dat is een pijnlijk proces, omdat het je waardigheid aantast. Het woord vreemdeling werkt voor mij daarom als een soort grote gelijkmaker. Het zegt: we zijn allemaal gelijk.

„Het woord vreemdeling haalt al die hiërarchieën onderuit. Die hiërarchie is bovendien een illusie, zoals alle hiërarchieën een illusie zijn. Maar die illusie geeft Europa het gevoel dat het goed bezig is, en dat wilde ik het Europese establishment niet geven.

„Zodra ik als balling op een podium word gezet, geeft dat mensen het comfortabele gevoel dat Europa nog steeds een veilige haven is voor onafhankelijke, vrijdenkende individuen. Maar zolang zoveel vluchtelingen in de Middellandse Zee sterven, vind ik niet dat Europa die eer verdient.

„Daarnaast wilde ik mensen uitnodigen tot bescheidenheid: we hebben misschien tijdelijk bepaalde privileges, maar uiteindelijk zitten we als mensheid allemaal in een overlevingsmodus [door opkomend fascisme en klimaatverandering]. Mensen zoals wij, die hun thuis al hebben verloren, zijn jullie in de toekomstige tijd. Dat wilde ik zeggen tegen mensen die denken dat ze veilig zijn.”

Hoe werd er gereageerd toen jij probeerde uit te leggen dat de ondermijning van de democratie door opkomend fascisme ook in Europa kan plaatsvinden?

„Dat wij onze democratieën zijn verloren, komt niet doordat wij uit gekke of onvolwassen landen komen. Het is een wereldwijd patroon. Maar telkens wanneer ik daarover begon, merkte ik dat mensen afstand namen. Dan zeiden ze: 'Wat kunnen wij voor jou doen, arme vrouw?' Terwijl ik juist wilde zeggen: 'Wat kan ik voor jullie doen? Ik weet wat er gaat gebeuren en misschien ook hoe je het kunt overleven.' Maar op de een of andere manier bleef de reactie toch: dit gaat over jou, niet over ons.”

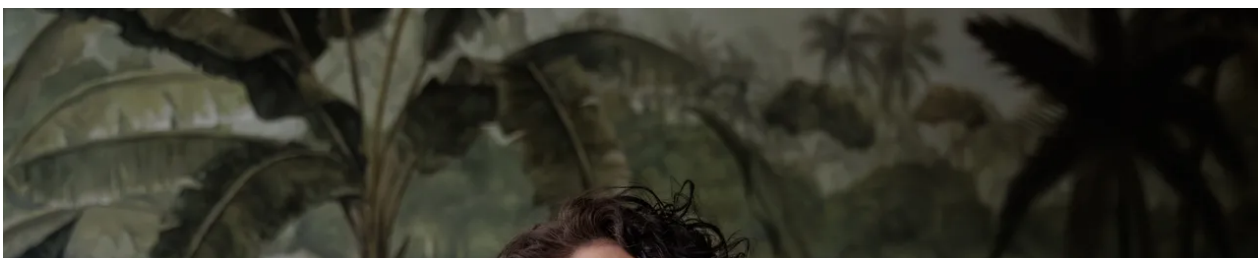

FOTO GORDON WELTERS

Jij hebt uit Turkije moeten vertrekken omdat de ruimte om vrij te spreken daar steeds kleiner werd. Maar na 7 oktober 2023 verhardde ook in Duitsland, waar je nu woont, het debat. Ondanks dat sprak je je uit over de genocide in Gaza. Hoe heb jij die periode ervaren?

„Ik wist eigenlijk niet precies hoe Duitsers over Palestina denken en ook niet veel van hoe het historische schuldgevoel daar een rol in speelt. Na 7 oktober zag ik pas hoe diep dat zit en hoe complex het is. Wat me ook opviel is dat je niet alleen in Duitsland maar ook in andere Europese landen moet oppassen hoe je bepaalde dingen moet zeggen. Niet alleen dat je over sommige dingen beter kunt zwijgen, maar dat je juist bepaalde dingen móét zeggen om te laten zien dat je geen vijand bent.”

Dat laatste ervoer Temelkuran toen ze voor een Duits cultureel festival werd gevraagd, maar na haar kritiek op de situatie in Gaza (die ze had omschreven als dieptepunt van „genormaliseerde onmenselijkheid”), een vragenlijst moest invullen met vragen als: ‘Bent u een antisemiet? Steunt u Hamas? En erkent u het bestaansrecht van Israël?’.

„Dit was een subtiel symptoom van fascisme. Veel mensen denken dat fascisme betekent dat mensen het zwijgen wordt opgelegd. Maar het betekent ook dat je bepaalde woorden moet gebruiken om te laten zien dat je geen vijand van de staat bent. Dat herken ik heel goed uit Turkije.”

Had je verwacht dat dit zo snel in Europa zou gebeuren? Na 7 oktober hadden veel mensen hier het gevoel dat er iets brak: kritiek op Israël bleek lastig en het idee van vrijheid bleek voorwaardelijk.

„Ik denk dat het te ver gaat om dat nu al over Europa te zeggen. Wat mij vooral opviel, waren de Verenigde Staten. Daar ging het proces veel sneller dan ik ooit had verwacht. Wat er bijvoorbeeld in Minneapolis gebeurde, de inzet van ICE om vluchtelingen op te pakken: daar deed Erdogan in Turkije tien of vijftien jaar over, maar de Amerikaanse president Donald Trump bereikte zoiets al in het eerste jaar van zijn tweede termijn.

„Tegelijkertijd was Minneapolis voor mij een krachtig voorbeeld van wat ik een ‘nation of strangers’ noem. Voor het eerst zag een groot deel van het Amerikaanse publiek hoe vijandig een regering tegenover haar eigen burgers kan zijn. Maar je zag ook hoe mensen elkaar begonnen vast te houden, als een gemeenschap van vreemdelingen. Dat deden ze ongelooflijk moedig. Toen dacht ik: er is misschien toch nog hoop voor de VS.”

Wat zou Europa volgens jou van zo'n moment in Minneapolis kunnen leren? Er heerst veel angst, zeker door de opkomst van extreemrechts en politici die extreemrechts tegemoet proberen te komen, waardoor er grenzen lijken te verschuiven.

„De opkomst van extreemrechts in Europa heeft één belangrijk wapen gehad: xenofobie. De zogenaamde vluchtelingencrisis is daar heel effectief voor gebruikt. Veel politieke doorbraken van extreemrechts hangen samen met de politisering van migratie.

„Misschien moeten we daarom een andere vraag stellen. Niet alleen: hoe gaan we om met migratie? Maar: wat betekent „thuis” in Europa nu? Waarop ingespeeld wordt is dat veel Europeanen bang zijn hun thuis te verliezen. Tegen mensen die bang zijn zeggen ‘Wees niet bang’ is het domste wat je kan doen. Misschien moeten we daarom het idee van thuis opnieuw definiëren. Europa is daar op dit moment misschien wel de beste plek voor, omdat je hier het gesprek kan aangaan met mensen die hier zijn aangekomen en met mensen die hier al generaties wonen. Als we voor ‘thuis’ een gedeelde definitie kunnen vinden, dan heeft Europa misschien een kans het tij te keren.”

Op 22 april spreekt Ece Temelkuran in De Balie in Amsterdam en op 24 april bij Writers Unlimited in Den Haag.
Info: debalie.nl & writersunlimited.nl